

IX. ŠAFAŘÍK, PALACKÝ A KOLLÁR

První se otevřeně přihlásili k novohumanistickému ideálu Šafařík a Palacký v „Počátcích českého básnictví, obzvláště prozodie“ (1818); bojovali v nich proti osvícenskému klasicismu pod praporem nového humanismu. Byli přesvědčeni, že naše básnictví nedosáhne klasičnosti, t. j. dokonalosti řeckého básnictví, nevrátí-li se k řecké časomíře, již užívali naši humanisté, nezavrhne-li přízvučné veršování doporučené Dobrovským, a s ním barbarský rým. Ježto má čeština jasně rozlišené krátké a dlouhé samohlásky, nezávislé na přízvuku, hodí se prý pro časomíru tak jako řečtina a latina a tím vyniká nad němčinu. Nebyla to nová myšlenka, dospěl k ní již r. 1804 Jungmann a snad měl i podíl ve vzniku „Počátků“, ale Šafařík a Palacký ji podrobně odůvodnili a spojili s úsilím o vyšší úroveň českého básnictví, Šafařík se mimo jiné dovolával dopisu, který mu poslal „mezi filozofickými filology novější Germanie dozajista nejdůmyslnější“ (Palackého Spisy drobné, III, str. 29, vyd. L. Čech); mínil tím lipského profesora Hermanna, předního metrika tehdejšího, jehož navštívil v Lipsku (Palacký, Koresp. II, str. 14, M. Červinková-Riegrová, Osv. 25, 1895, str. 120). V tomto dopise velebil Hermann časomíru a schvaloval ji pro češtinu; pravil: „Slované, kdo prozodii v řeči své zakládati chcete, jděte za Homerem a školou jeho: potomstvo památku Vaši požehná“ (str. 31). Kromě Hermanna mluví Šafařík a Palacký též o jiných německých metricích, zejména o A. Apelovi (str. 9, 14, 57 n.). Podle jeho metriky (Metrik, 1814-6; hlavně I, str. 65 n.) vykládal Šafařík o podstatě rytmu (3. list). Že se pro češtinu hodí časomíra více než přízvuk, dokazoval Palacký srovnáním obojích veršů, zvláště přízvučného a časoměrného překladu počátku 1. eklogy Vergiliovy (str. 18); obojí ten překlad pocházel od něho samého. Palacký i Šafařík vynášejí v duchu novohumanistickém Řeky: Palacký mluví o „věčně kvetoucí Řekyni“ (t. j. řecké Muse; str. 7), o jemném sluchu, zdravé soudnosti a „krásy citlivosti“ u Řeků (str. 10), Šafařík píše, že se „devatero přemilostných sester“ (t. j. Mus) na zábřeží moře Egejského, na palouky Jonycké sneslo“ (str. 26 n.), mluví o „hellenské kráse“ (str. 28) a o „Helladě božské“ (str. 39), Palacký i Šafařík chválí řecké i římské básníky, že pomalu pracovali a stále brousili své verše, na př. Vergil psal přes dvacet let „Aeneidu“ (str. 32; vpravdě se mluví v starém věku o jedenácti letech) a Euripides jednou skládal po tři dny tři verše (str. 45). Jako motta k celé knize i k jednotlivým listům slouží jednak verše Horatiovy a Aristofanovy, jednak Klopstockovy a Vossovy verše v domněle antických rozměrech. Uvnitř listů cituje Šafařík Pindara (str. 29, 59, 62), drahého novým humanistům, a Aristofanovy „Oblaky“ (str. 56); Jungmanna nazývá „chovancem Platonových Milostnic“ (t. j. Charitek, str. 60). Mluva všech listů je vzrušená, klopstockovská.

Na obranu Dobrovského prosodie vystoupili proti „Počátcům“ dva příslušníci staršího pokolení básnického, V. Nejedlý a Hněvkovský. Nejedlý složil r. 1819 satirickou báseň „Bohyni“, ale neuveřejnil ji (byla otištěna r. 1910 F. Strejčkem). Jeví se v ní jako v jiných svých básních přesvědčeným klasicistou: smutného hrdinu básně, „Králíka“ (t. j. Jungmanna, srovnává s Catilinou svádějícím jinochy (I 23 n., jindy mluví o plačícím Filoktetovi (II 47), o Pompeiovi a Caesarovi (III 7), o Agamemnonu a Achilleovi (III 22), o šíleném Aiantovi (III 76) a pod. Přes tento klasicismus odmítá časomíru a tvrdí, že se její zastánce neprávem dovolávají Řeků, neboť doopravdy následují Němců. Bylo v tom něco pravdy: na skladatele „Počátků“ působil Klopstockův odpor proti rýmu a Hermannovy i Apelovy metrické výklady.

Hněvkovský vydal r. 1820 „Zlomky o českém básnictví“, v nichž hájil proti „Počátcům“ dosavadní české básnictví. Dokazoval, že nelze napodobit řecký a

římský „rytem“ (str. 8), že dnešní básníci nemohou být tím, čím byli Řekům Homér a jiní jejich básníci (str. 10), že staří spisovatelé opěvovali jen smyslnou lásku, kdežto noví, počínaje Petrarkou, lásku ducha (str. 14), že staří básníci připouštěli volnosti ve verši (str. 28), nevázali se malichernými pravidly prosodie (str. 69) a že touž volnost nutno přiznat i našim básníkům (str. 29), že je římské básnictví pouhým ohlasem řeckého a přece nedosáhlo jeho libozvuku (str. 104). Zkrátka Hněvkovský, ač klasicista, bojoval za samostatnost nového básnictví v obsahu i ve verši. Ale proti strhujícím „Počátkům“ se zdály jeho „Zlomky“ mdlé a nevzbudily ohlasu. „Počátkové“ zvítězili – a přece se po nich většinou básnilo přízvučně jako dříve a jen v překladech ze starých jazyků se obecně ujala časomíra.

Své nadšení pro antiku projevoval Šafařík a Palacký již před „Počátky“ i po nich. Pavel Josef Šafařík (1795–1861) se naučil latině a částečně i řečtině na gymnasiu v Rožnavě (1805–1808), v Dobšíně (1808–1810) a na evangelickém lyceu v Kežmarku (1810–1814). V jeho poslední třídě složil r. 1814 alkajskými slokami umělou latinskou ódu na vicežupana A. Marijassiho (str. 63 n. vyd. J. Vilikovského). V českých básních, které otiskl v Tatranské Múze (1814), v Týdeníku a v Prvotinách, užil několikrát antických veršů – hexametřů, strof asklepiadských, sappických a alkajských – vesměs přízvučných. V „Zdání Slavomilově“ (str. 9 n.), kde vypráví básník, jak se mu na Tatrách ve snu zjevil Apollon a vybízel ho, aby setrval při básnictví, obnovil Šafařík starý motiv Hesiodův o básníkově posvěcení; našel jej u Palkoviče (vidění Dobromyslově). Mluví tu o pozlaceném voze Titanově, o Morfeovi, Helikonu, Musách a užívá oblíbené figury starých básníků „adynaton“ („Dříve se... sřítí nebesa hvězdá; | dříve se potokové k těm pohnou, z nichž vznikli, zpět zřídílům...“). Báseň „Jitro“ (str. 131 n.) je střídavou písní podle vzoru Theokritových a Vergiliových idyl, báseň „Ctnost“ (str. 43) se opírá o dvě ódy Horatiovy (I, 22, III 3) a v baladě „Slavení slovanských pacholků“ (str. 19 n.) se vzývá Musa („Nebeská dívčino, panenka čistá“) a napodobuje se Bionův žalozpěv na Adonisa („Plačte i kvělte, i není ho víc!“). Šafařík též přeložil dvě básně Schillerovy s antickými náměty, „Dithyrambe“ (str. 57 n.) a „Hektorův odchod“ (str. 112 n.)

V letech 1815–1817 studoval Šafařík v Jeně; obíral se tam hlavně řečtinou a stal se r. 1816 členem „velkovévodské latinské společnosti“ (K. Jireček, Osv. 25, 1895, str. 400 n.); klasickým jazykům se učil u Eichstädta. V Jeně začal r. 1816 (srov. Palacký, Koresp. III, str. 7) překládat Aristofanovy „Oblaky“ a celé je snad tehdy přeložil; noví humanisté a romantikové je stavěli nad ostatní hry Aristofanovy. R. 1850 překlad přepracoval a poslal do Musejníka (Kollárovi 18. XI. 1830; Osv. uv. poj. str. 704). Byly tam z něho otištěny vybrané části (5, 1831, str. 138 n.), asi polovina celé hry; Šafařík ji chtěl pak vydat celou v Pešti, ježto tam byla mírnější censura, a při tom chtěl některé řeči, zvláště omezeného Strepsiada, přepracovat gemerským nářečím (Kollárovi 25. X. 1830; Osv. str. 396), ale k vydání nedošlo a části netištěné v Musejníku se ztratily. Základem překladu učinil Wolfovo vydání s německým překladem z r. 1811 (srov. A. Kolář, Brat. 2, 1928, str. 584). Překládal volně, ne vždy správně (na př. v 51 *καταγλώτισμα* „žranice“ m. „polibek“, 879 *ἐγλυφεν* „lepil“ m. „vyhluboval“), ale básnicky. Nevázal se původním veršem: časomíru nahradil přízvukem a teprve během práce, r. 1817, došel přesvědčení, že je časomíra pro češtinu vhodnější (Palacký, Koresp. II, str. 13 n.), zůstal však při přízvuku. Jambické trimetry tlumočil šestistopými katalektickými trocheji, na př. v. 43 n.:

O jak sem si skvostně žil v tom domku svém
poplesněném, nemeteném, prašivém,
maje sýra, medu, maje chleba dost.
Potom sem se splichtil s pannou slovutnou,
samou slávou, dcerou Megaklesovou,
sedlák s měšťkou, vážnou, hrdou, přebornou (str. 140),

anapaestické a jambické tetrametry nahradil rýmovanými osmistopými trocheji s přerývkou uprostřed, na př. v. 263 n.:

Vzhůru starče, tvář i ruce! Slyš jak mudřec bohy vzývá:
Králi králů, nebo nebes, v jehož lůně země splývá,
Aetheri bleskem plápolavý, Mračna! v nichž se Perum zmítá,
zjevte se a hřměte shůry, ať vás nový mudřec vítá (str.148),

a lyrické verše překládal většinou rýmovanými daktyly a trocheji, na př. v 275 n.:

Oblaky kolébavé!
Zjevme se v kůru,
vznesme se vzhůru
s otce Oceana hladiny řvoucí
přes doly na hory k nebi se pnoucí,
na hory zelenavé (str. 149).

Užíval tedy ve shodě s povahou českého přízvuku veskrze sestupných veršů. Žertovné složeniny Aristofanovy napodobil obdobnými slovy českými, na př. v 334 n.:

Aha, že jiskrosršných černomračen svalinami,
vichrochumlomrakověncomodropovětroninami
hejny ptáků větroplýnných, rosných modřin kleninami...
(str. 150 n.)

(snad při tom parodoval mluvu Polákovy „Vznešenosti přírody“; srov. Vilikovský, str. 428) a řecká jména vlastní zčásti polatinštoval, zčásti počesťoval, jak bylo u nás zvykem, na př. „Bachus“, „Chaerefon“, „Herkules“, „Šimon“, „Klejtahora“ (ř. Kleitagora), „Amyniáš“.

Svůj překlad doprovodil poznámkami a rozsáhlým úvodem (v ČMM 4, 1830, str. 413 n. byl zkráceně vytištěn), v němž vykládal o staré komedii attické, o Aristofanovi, o Sokratovi, o básnické ceně „Oblaků“ a jejich časovosti; podle Šafaříka je i v našich časech – jako za Aristofana – mnoho zvráceného ve vyučování, v hudbě, v básnictví a v řeči vůbec a pravá, stará víra se znevažuje, přesto máme raději pomlouvání než „veřejný smích“ komedie (str. 428). Aristofanovy smělosti hájil Šafařík i v dopise Kollárovi (z 25. X. 1830; Osv. str. 704 n.): „Víte dobře, že Aristofanes rozpustilé chlapisko, ale cíl jeho dobrý, mravný, jen prostředky pro nás neslýchané.“ Na konci úvodu mluvil o svém překladu. Lišil dvojí způsob překládání, „literní“ a „svobodné, s duchem originálu, nikoli pak s literami se srovnávající“ (str. 431). Sám zvolil druhý způsob a doporučoval jej našim překladatelům, pokud nebude u nás vycházet více překladů, každý se zvláštním cílem. Onen volný způsob kladl na roveň římskému překládání, avšak sám nezacházel tak volně s Aristofanem jako Římané s řeckými předlohami.

Po Aristofanovi se dal do překládání řeckých bukoliků. K 4. listu „Počátků“ připojil překlad Bionova žalozpěvu nad Adonisem a v témž listu (str. 59) přeložil počátek 3. idyly Theokritovy. Celý její překlad uveřejnil r. 1822 v Kroku (1, 2, str. 33 n.) jako doklad k svému pojednání o hexametrů, jež tam téhož roku vydal (1, 3, str. 1 n.). Obě básně přeložil časomírou, ne vždy správně (na př. Bion 1,35 ἄνθεα δ' ἐξ ὀδύνας ἐρυθραίνεται „chřadna bolem kvítí opadává“), ale doslovněji než „Oblaky“ a přitom básnický, na př. Theokr. 3:

Já se беру s písni k Amaryllidě; mé kozy pak se
tamto pasou po horách. Tityr jich z ouboče hlídá.
Tityre milovaný, má rozkoši, pas mi kozičky,
pas je a veď ku vodám, o Tityre, jen se libyckým
tím košutem, trkavý je, to věř, vždy pozorně zacházej.

Z Jeny si patrně přivezl vlastnoruční opis latinského překladu XVI. řeči Demosthenovy od H. Wolfa (1547) (v rukopise knihovny Národního musea X E 20).

Po návratu z Jeny, ne-li již v Jeně, pojal Šafařík záměr napsat soustavnou metriku; popud mu jistě daly Hermannovy a Apelovy knihy o antické metrice. V dubnu r. 1818 psal Jungmannovi, že bude pracovat o metrice (Palacký, Koresp. II str. 27), brzy po příchodu do Nového Sadu, v únoru r. 1820, oznamoval Palackému, že by rád napsal metriku (II, str. 44), a téhož roku poslal Jungmannovi pro Krok úvod do metriky, stať o hexametu a chtěl ještě psát o verši a strofě sapfické, alkajské a j. (II, str. 53) Onen úvod vyšel v Kroku r. 1821 (1, 1, str. 19 n.) s názvem „Výtah z řeči při začetí čtení metrických v ^{++ e} (t. j. asi v N. Sadě) 1. 1819“. Je psán obraznou mluvou, velebí se v něm Valmíki, (tvůrce „Rámájana“), Homér, Ossian, Pindar, Klopstock a dokazuje se, že básnictví souvisí s hudbou (to zdůrazňoval Apel), neboť v obojím je zvuk, a že zvuku dává formu rytmus. Následujícího roku, 1822, vyšla v Kroku stať o hexametu (1, 3, str. 1 n.), v níž se vykládá o jeho taktech, kólech („pořadí“) a caesurách („přestávky“), o jeho rázu a vývoji. Základen je tu Hermannovo dílo „Elementa doctrinae metricae“ (1816), jen k dokladům ze starých básníků jsou přidány české příklady.

O ostatních verších již Šafařík nejednal a od klasické filologie se obrátil k slavistice. Podle zprávy v Květech r. 1841 (8, příl. str. 84 n.) sice slíbil, že vydá překlad Herodota v Amerlingově sbírce klasiků, ale nedošlo k tomu. Tento překlad souvisel s jeho prací o „Slovanských starožitnostech“ (1837); jejich první „okres“, od Herodota do pádu římské říše, je zcela založen na starověkém písemnictví a zčásti i na starověkých nápisech. Dílo má motto z Pliniova listu II 5, 2 o ozdobě a obohacení vlasti. V přípravné práci k „Starožitnostem“, v knize „Über die Abkunft der Slaven nach Lorenz Surowiecki“ (1828), se mimo jiné dokazuje historická cena Peuntingerovy mapy a Ptolemaiových zpráv.

Novohumanistického přesvědčení se Šafařík nikdy nevzdal. Nejjasněji je vyjádřil r. 1833 v Kroku (3, 1, str. 42 n.): „... řecká a římská literatura jest základ rozumné a umělecké osvěty národův novějších, její díla neproměnné ředidlo vkusu v oboru krásných umění, tak že, jakž toho zkušenost potvrzuje, každý národ, kterýž svévolně ony odvěčné vzory krásoty a pravdy zamítá, tím samým ve své literatuře neuchylně v bezchutné šumařství, v surovost a v barbarství se pohřžuje.“

Šafaříkův spolupracovník v „Počátcích“ František Palacký (1798-1876) se učil sám řečtině na latinské škole trenčínské (1807-1812) (Koresp. I, str. 4) a tam i na prešpurském lyceu (1812-1818) skládal latinské básně (t. str. 5). R. 1815 překládal do češtiny Ciceronův spis „O povinnostech“ a dovedl odříkat na sta jmen starověkého zeměpisu (t. str. 8). Následujícího roku psal svému otci, že se mu ve škole nade vše líbí řecké knihy (t. II, str. 6 n.). Tehdy četl s přítelem Benediktim Homéra, Theokrita a Pindara (t. I, str. 9 n.) a začal překládat Vergiliovy eklogy (Přípis běžných myšlenek, Básně, str. 109, vyd. J. Jakubec). R. 1817 pronesl před spolužáky dvě latinské řeči, o oprávněnosti naděje v nesmrtelnost duše a o užitečnosti věd pro křesťanství. Obě tyto řeči (byly vydány r. 1927 ve sbírce Z prachu knihoven) jsou složeny v rozsáhlých ciceronských periodách s hojnými řečnickými figurami a básnickými obrazy. Palacký v nich cituje Cicerona a Horáce a navzájem srovnává statečnou smrt Sokratovu, Boethiovu a Husovu. R. 1818 předčítal v kroužku své příznivkyně paní Géoziové estetická pojednání Schillerova (Kor. I, str. 14), naplněná novohumanistickým duchem, a tehdy si také poznamenal při četbě Blairových „Lectures“: „Já svatě ctím veliké duchy přirozenosti, jakoví jsou Homer a Šakspír“; ctil je proto, že v sobě vytvořili tak nesmírný a krásný svět, jako jej vytvořila příroda (t. str. 22). Tak hleděli na Homéra a Shakespeara praeromantické. R. 1819 četl Gibbonův „Decline“ (t. str. 29 n.), r. 1820 pojal záměr napsat „Slovanského Plutarcha“ (t. str. 59) a r. 1821 v posudku Turinského „Angeliny“ napsal, že „Aristoteles zůstane vždy prvním a nejvyšším mistrem [v theorii dramatu], jen ať se mu dobře rozumí.“ („Spisy drobné“ III, str. 188 n.). Téhož roku v dopise Preslovi vynášel řecký „krásocit“, projevující se v metrice i ve výtvarném umění, a sta-

věl jej nad egyptský a indický (Koresp. III, str. 57); podnět k tomu mu dal Jungmannův článek o indické metrice uveřejněný v Kroku.

Nehojné básně Palackého, vzniklé v letech 1815-1818 a zčásti otištěné v „Počátcích“, jsou naplněny antickým duchem; dílem napodobil Palacký přímo antické básníky, dílem šel v stopách antikisujícího Klopstocka. V básních se mluví o Musách, Graciích, Osudu, Olympu, zefyrech a jsou v nich zosobněny podle antického vzoru Moudrost, Ctnosti atd. V „Slavení pokoje“ (1815; Básně, str. 53 n.) se líčí podle Vergilia (Aen. I 81 n.) bouře na moři, ale moře uklidní Bůh a ne Neptun, v „Moudrosti“ (1817; str. 41 n.) se popisuje neohrožený muž podle Horáce (C. III 3) a hymnus „Ideálů říše“ (1818; str. 37 n.) přímo nebo nepřímo vychází z Platonova mythu o světě idejí; podle něho se mluví o „klesající zemské peruti“ (Faidr. 246 E n.). Mluva básní je plna přesmyků podle vzoru latinských básníků, na př.: „Komuž nebeská věrněji slíbila | v kolíbce Moudrost..“ (Moudrost). Nejstarší zachované básně jsou složeny přízvučnými hexametry a přízvučnými slokami alkajskými (Slavení pokoje; Slavěna, 1816, str. 57), ale od r. 1816 užívá Palacký časomíry, a to hexametrů, alkajských slok, jednou asklepiadských veršů (K samovraždivému Radoslavovi, 1818, str. 47 n.), uměle tvořené sloky (Na horu Radost, 1818, str. 45 n.) a volných veršů dle Klopstockova vzoru (Báseň k slavení... 1817, str. 55). Německá báseň „Am Neuejahrstage 1818“ (str. 61 n.) je napsána v přízvučných slokách jambicko-anapaestických a „Am Namenstage...“ (str. 62 n.) v přízvučných slokách alkajských. Z antických překladů Palackého se zachoval jen počátek 1. eklogy Vergiliovy, přeložený v 2. listu „Počátků“ jednou přízvučně a jednou časoměrně, aby se dokázala přednost časomíry, a počátek překladu Bionovy elegie, jejíž uváděl Šafařík v svém pojednání o hexametrů (str. 18 n.). Obě ukázky jsou zdařilé, na př. Bion:

Kvěl, zpěve můj, po Adonisu: Krásný zesnul Adonis!
Zesnul Adon krásný! kvílí spolu s námi Eroti.
Nespiž na brunatém již více, o Kyprido, lůžku:
vstaň, tmavorouchá, vstaň, o bídnic! a v prsy prudce
bí a volej, to volej všem! krásný zesnul Adonis!

V letech 1818-1825 se obíral Palacký estetikou; tiskem vydal jednak „Přehled dějin krásovědy a její literatury“ (Krok 1, 4, 1823, str. 1 n.), jednak nedokončenou „Krásovědu čili o kráse a umění knihy patery“ (Krok 1821; ČČM 1827, 1829, 1830, celé Radhost, I, str. 334 n.). V prvním spisu vykládal, že Řekové vytvořili největší díla básnická, sochařská i filosofická a položili též základ k estetice (Spisy drobné III, str. 79 n.). Hlavně tak učinil „božský“ Platon „největší ze všech filosofův co do šíře, hloubi a ostrovtipu“ (str. 80) a Aristoteles; podle Palackého nebyli dosud v krasovědě ani převýšení, ani dostižení (str. 82). U Platona chválil, že sice odlišil krásu od mravnosti, ale zcela ji neoddelil a že měl za největší „dobrotu“. když „všecky naše náklonnosti vstupují volně se zákony rozumu v jednotu a shodu“ (str. 80). O Aristotelovi pravil, že třeba u něho dbát více ducha než slova, a vybral z jeho „Poetiky“ osm základních vět, v nichž viděl jádro jeho estetiky. Jsou to věty: všechna umění napodobují; napodobují jednání a jednající; básník neříká, co se stalo, nýbrž co se mohlo stát; básnictví se týká obecného, dějepis jednotlivostí; básník skládá báje a ne verše atd. (str. 81). Z pozdějších antických estetiků si Palacký více všímá Longina, Plotina a z nových estetiků si nejvíce vážil Shaftesburyho, Winckelmanna, Lessinga, Herdera, Goetha a Schlegelů, tedy vesměs myslitelů blízkých novému humanismu (srov. též Krásověda, t. str. 141).

Antická filosofie působila i na vlastní estetiku Palackého, již vyložil v „Krásovědě“. Z Platona vychází - přímo nebo nepřímo (skrže Blaira, Herdera a paní Staělovou) - jeho základní myšlenka, že člověk v sobě chová „jiskru božství, jejímž zjevením jsou naše idee“ (t. str. 127), že usiluje o „božnost“, t. j. „srodnost a podobnost k bohu“ (str. 129), že forma božnosti jest naše „idea krásy vůbec“ (str. 150) a že každé ušlechtlejší duši lidské je vrozen i „roznět

pokrásný čili enthusiasmus" (str. 175). Vedle Platona působil ze starých spisovatelů na Palackého snad též Cicero (zvl. De off. I 11 n. a de leg. I 22 n.), a to ve výkladu o „ideji člověčství“, t. j. o sjednocení zvířecí a božské povahy v člověku (str. 142 n.); Cicero hlásal učení střední Stoe, vracející se k Platonovi (srov. J. Ludvíkovský, LF 68, 1941, str. 232 n.). V netištěných „Krasovědných myšlenkách“ píše (r. 1818) Palacký v duchu Platonova „Faidra“: „... básnictví, vykvétajíc z půdy enthusiasmu...“ (t. str. 74) a v „Beispiele der Esthetik“ dává za příklad „krásy s dojetím“ výjev Euripidovy „Ifigenie Aulidské“, kde prosí Ifigenie Agamemnona o život (v. 1211-1252) a za příklad „vznešenosti“ Goethova „Promethea“ (O. Hostinský, Památník... Palackého 1898, str. 385).

V době, kdy se obíral estetikou, překládal Palacký Platonova „Faidra“. R. 1820 si poznamenal, že si opatřil Riemerův slovník (byl to Griechisch-deutsches Handwörterbuch, 1802-4) a „ostatních 5 dílů Platona“ (Koresp., str. 77), a r. 1821 oznamoval Jungmannovi, že překládá „Faidra“ a chce se dát i do „Symposia“ (t. III, str. 60), byly to nejdůležitější rozmluvy Platonovy s hlediska estetiky. Přeložil jen necelou první polovinu „Faidra“ a překlad uveřejnil r. 1828 v Musejníku (2, 1, str. 107 n.). Na počátku praví, že šetřil „vlastnosti a položení slov řeckých“ a že se snažil uchovat „žertovný způsob a celou tu jemnou ironii, kterou Platon do úst Sokratových vkládá“. Vskutku překládal věrně a ohebně jak žertovné části dialogu, na př. 230 D: „Odpustíš mi to, příteli! Já vid' rád se učívám; role pak a stromoví ničemuž mne učití nechtějí, alebrž lidé v městě. Ty však jakož vidím, našel si pravé kouzlo k vyvábění mne. Nebo jako kdo lačníci kůzlata, ratolest neb nějaké ovoce jim podávající vedou, tak i ty, knížku mi ukazuje, po celé snad Attice, ba kdekoli by se ti zachtělo, provoditi bys mě mohl“ (Spisy drobné, III, str. 203), tak vážné důkazy, na př. 245 C: „Každá duše nesmrtelná; nebo co sebou vždy hýbá, nesmrtelné jest, co ale někým jiným hýbá a samo také jiným hýbáno bývá, majíc konec hýbání má i konec života“ (str. 215).

V překladech antických děl viděl Palacký důležitou složku národního písemnictví, litoval, že jich máme tak málo (ČČM 2, 1828, 2, str. 136) a věnoval jim pozornost v svých literárních posudcích. Rozumí se, že si také na svých cestách do ciziny – ve Vídni, v Římě, v Neapoli – všímal antických památek (Koresp. I, str. 84, 194, 196 n., 220 n.) a rukopisů se starověkými díly (t. str. 200). Za římského pobytu r. 1837 prohlížel starověké památky v průvodu malíře Hellicha (J. Borovička, ČČH 24, 1918, str. 178 n., 194 n.), seznámil se s německými archeology Platnerem, Bunsenem a Braunem (t. str. 190 n.), byl nadšen Thorwaldsenem, napodobujícím řecké sochařství (str. 194, 196) a napsal: „Kdo nejvznešenějších děl staré krasoumy, jako ku př. Apolla belvederského, Venuše medicejské nebo Laokona, v originále neviděl, dokonale o nich souditi nemůže“ (str. 202). Také za druhé cesty italské, r. 1839, studoval v Neapoli antické umění (str. 196 n.). R. 1837 se v milánské knihovně setkal s Ritschlem (Koresp. I, str. 204), r. 1857 obědval v Thiersche v Mnichově (K. Stloukal, Rodinné listy Fr. Palackého... 1930, str. 107) a r. 1858 navštívil v Lipsku Droysena (Koresp. I, str. 237); osobně tedy poznal dva přední klasické filology a jednoho z největších dějepisců starého věku.

Stejně nadšeným humanistou, novým humanistou, jako Šafařík a Palacký byl i jejich přítel Jan Kollár (1793-1852). Latinské ho učil již učitel mošovské školy Ján Šulek, skladatel latinské mluvnice (Paměti, I § 3 n.). U jeho nástupce Buriana viděl Nejedlého překlad I. zpěvu „Iliady“ a byl jím uchvácen (t. I § 8). Na latinské škole kremnické (1806-9) přednášeli žáci mimicky Nepota, Kollár tehdy četl novolatinské spisovatele Erasma, Bemba, Dantisca, Sarbiewského, Mureta, Owena i j. a podle Demosthenova vzoru se učil vyslovovat r (II § 1; n.). Na báňsko-bystrickém gymnasiu (1810-1812) náruživě četl latinské klasiky. Píše o sobě: „Krásy, city, radosti po prvníkrate cítěné, které i toho času zvláště Horác, Virgil, Cicero, Quintilian způsobovali, nejsou k vypsání“; jen Ovidia neměl rád pro jeho povrchnost a jednotvárnost (IV § 6), zato miloval Livia a ve škole přednášel jeho řeči (Cestopis I; Spisy, III, str. 160). Své německé

knihy, zvláště Kotzebuovy, si vyměnil za Boethiovu „Útěchu“. Když četl u Gellia o Plautovi, jak v noci nádeničil, aby si opatřil živobytí, běžel do lesa a pod stromem plakal nad smutným osudem chudých žáků. Klasiky s sebou nosil na procházky a čítal je i v chrámě (Paměti, IV § 6). Když chodil se svým druhem o prázdninách po liptovském a oravském kraji, tu „Virgilovy selanky, o Včelách [t. j. Georg. IV] a Aeneida, pak Horacovy ody... rozléhaly se po stráních starohorských a úbočích tatranských“ a na vrcholu oravského zámku volal s Alexandrem u Curtia (VII 11, 10): „Nil tam alte natura posuit, quo virtus eniti non posset“ (IV § 3). V Bystřici také skládal latinské hexametry a disticha (IV § 2, VI § 8); jedna elegie „Deploratio praesentis status Hungariae“ z r. 1812 se zachovala (vyd. ve sborníku Jan Kollár 1893, str. 25 n.). Na prešpurském lyceu (1812–1815) se učil řečtině mimo jiné u Dankovského, jenž vykládal Homéra a anakreonteia (VI § 7). V Prešpurku též složil latinskou promluvu k studentům o čistotě mravů (VI § 8) Lebens-Skizze, vyd. J. Karásek s „Dobrozdáním“, str. 72). Jako vychovatel v Bystřici (1815) se důvěrně sblížil s Rožnayem (VII § 4).

R. 1817 odešel na studia do Jeny, kde pobyl tři semestry a seznámil se s novým humanismem. Na cestě se zastavil v Drážďanech, kde naň silným dojmem zapůsobila tamější sbírka herkulanejských antik (VIII § 1). Filologii ho v Jeně učili Eichstädt, Hand a Reisig (VIII § 5), vesměs dobří odborníci; Eichstädt vykládal o latinském slohu, o Ciceronovi a Demosthenovi a Hand o Euripidovi, Sofokleovi a Propertiovi (VIII § 17). Kollár byl členem Filologické společnosti (Societas latina) a přednesl v ní r. 1818 pojednání „Vindiciae carminis Horatiani primi tum integritatis totius tum authenticae eius singulorum versum“ (v rukopise knihovny Národního musea X E 30). Dokazoval v něm, že 1. óda Horatiova je pravá, a zvláště hájil její poslední dva verše, jež byly podezírány. Pravost dokazoval zevrubným rozbořem myšlenkovým a jednomyslným svědectvím rukopisů i vydání (ta ovšem mnoho neváží). Práce je psána obratnou latinou, ne vždy klasickou (na př. *ingenii producta*) a svědčí o samostatnosti i odvaze Kollárově, neboť pravost předposledního verše oné ódy popřel r. 1817 Eichstädt v universitním programu (Paměti, VIII § 17). V Jeně četl Kollár se svým přítelem Homéra, Sofokla a Euripida (výklad k Slávy dceři, zn. II 86) – jsou to básníci milí novým humanistům –, soukromě učil latině a řečtině (Paměti VIII § 17) a svému nadšení pro klasiky dal průchod tím, že pojmenoval různé květiny „Sokrates“, „Plato“ a pod, (XVIII § 19).

Antické klasiky nepřestal milovat ani po svém návratu do vlasti; svědčí o tom téměř všechna jeho díla. V svých „Básních“ (1821) mimo jiné otiskl čtyři elegie v časoměrných dvojverších (str. 55 n.), jednu ódu v alkajských verších časoměrných (str. 65 n.) a hojné „náписы“ v elegických dvojverších podle Martialova vzoru (str. 81 n.). V jednom z nich, „Řečtění“ (str. 82), píše, že máme napodobit Řeky v jejich lidskosti, ne v jejich řeckosti; tu mluví nový humanista. Předzpěv „Slávy dcery“ (1824, 1832, 1845, 1852) je složen v časoměrných dvojverších a má náladu, řečnické figury i slovní přesmyky římské elegie. V znělkách se mluví o radě bohů (1), o Hesperidkách (12), o Herkulovi na rozcestí (I 8), o vestálkách (I 19), o Paridově soudu (I 22), o Sirénách (I 28), o přísném Catonovi, suchém Aristarchovi, Platonových snech a sokratických žertech (I 34), o Palladě (I 36), o trojské Heleně (I 37), o Ikarově pádu (I 45), o Achilleově štítu (I 55), o Vergiliovi (II 78) atd. a znova a znova o Milku, Ladě a Musách. Jsou tam i přímé ohlasy starých básníků, zvláště anakreontejí, Vergilia a Horatia, na př. I 12; „Úchtěl jsem pěti králů českých trůny“, srov. Anacr. 23 Pr.; II 113: „Jdi jen, jdi jen děvče muže směšší, tak tě vodiž Cypru vládkyně“ (o Václavu IV. a Zuzaně), srov. Hor. C. I 3, IV 15: „V kraji čtvrtém vidno na zelených loukách | státi muže udatné... kochají se v písni utěšených“, srov. Verg. Aen. VI 656 (viz O. Jiráni, LF 38, 1911, str. 220 n.). Zpěv IV. a V. (ve vydání z r. 1832), jsou nadepsány „Lethé“ a „Acheron“. V IV. zpěvu vystupuje Homér – přivádí ho mezi Slovany Dankovský (70) – a přeje si, aby byl přeložen v „řecké míře“ (71).

Ve „Výkladu“ k „Slávy dceři“ (1832) vysvětluje Kollár antické narážky, dovolává se leckdy Širova „Výboru z řeckých spisovatelů“. Při „Platonových snech“ (I 34) poznamenává: „Platonská láska jest milování ideálu, čisté netělesné cítění krásy a odtud plynoucí blaženost, ne tak skutečné požívání jako raději líbezná považování krásy.“ Ve výkladu znělky I 2 píše, že slovanské řeči připouštějí staré (klasické) i nové (romantické) formy, časomíru i rytmus s rýmem. Avšak pro klasická metra, na př. hexametr, neschvaluje přízvuk.

Básně „Mistivoj“ (ČČM I, 1827, 4 str. 58 n.) a „Poděkování po zkoušce“ (Výklad, str. 522) složil Kollár v časoměrných dvojverších, „Příchod Slávie“ (t. str. 515) a „Příteli p. P. P. Šafaříkovi“ (1833; Díla básnická, II, 1845, str. 14 n.) v slokách asklepiadských a v epigramu „Budoucnost“ (1821; Sebrané drobné básně, 2. vyd., 1903, vyd. F. Bačkovský, str. 104) spojil hexametr s pěti pentametry. V „Přivítání před pervou zkouškou...“ (1822; Výklad, str. 521) říká „panenka“: „O bych znala jako Safo starodávná | básně pěkné nyní skládati“. V epigramu „Homer“ (ČČM I, 1827, I, str. 16) vyslovuje řecký básník přání, aby byl přeložen řeckou mírou, t. j. časoměrným hexametrem.

Do „čítanky“ (1825) vložil Kollár mravoučná elegická dvojverší, antické anekdoty, ezopské bajky (leckdy ve volných verších podle vzoru Krylovova) a volné napodobení dvou básní Horatiových (I 22 a III 3) v rýmovaných slokách sapfických, nadepsané „Cnosti bezpečnost“; začíná: „Věř mi, příteli, člověk čisté duše | nepotřebuje kyje ani kuše, | ani ručnice k obránění svému, | nač je to jemu?“ (str. 214). Také v „Slabikáři pro dítky“ (1826) jsou ezopské bajky a na konci v „Přídavku z latiny“ (str. 22 n.) je několik latinských přísloví (na př. „Ars longa, vita brevis“) a rčení (na př. „Zeno philosophus“), vyprávění o Diogenovi, který zahodil pohár, krátký dopis a několik mravoučných dvojverší.

Své lásce k antice dal Kollár průchod i v „Kázních a řečech“ (1831 – 1844). Zdůrazňuje tam, že i pohané měli ctnosti, zejména lásku k obci (II, str. 97 n.), že bychom uznávali jako katolíci svaté, nazývali bychom tak Sokrata, Platona, Aristotela, Catona (ml.), Cicerona a Seneku a že oni všichni věřili v jediného Boha (I, str. 47), a o Sokratovi říká, že byl „mučedníkem rozumu, tak jako Kristus mučedníkem víry a Evangelium“ (I, str. 50). Arci jindy tvrdí, že měl Solon jen světskou zásluhu, kdežto Mojžíš náboženskou, a ptá se: „Co jsou zásluhy Homerovy proti zásluhám Davidovým?“ (I, str. 596). Do kázání vložil též několik básní v časoměrných hexametrech a v rýmovaných strofách sapfických.

Do své sbírky „Národné zpievanky“ (1834–1835) zařadil Rohonyiovu „Chválu Slováků“ (II, str. 139 n.) a v „Poznamenáních“ k II. dílu dokazoval vztah slovanských veršů k antickým; řecký hexametr se vyvinul ze slovanského verše dvanáctislabičného, alexandrinu, na př. verš „Má mi|lá pře|milá| však pe|kné o|či máš“ lze snadno změnit v umělý hexametr: „Má ty mi|lá premi|lá však |pekné| máš ty| očičky“. Podobně vznikl pentametr z desítlabičného verše, jako „Keby|mne mam|ka na| trávu| dala“. Dokazoval tu také – větším právem –, že i Římané měli rým v caesuře, na př. „Venit odoratos Elegeia nexa capillos“ (Ov. Am. III 1, 7). Byl to nový pokus o sblížení Slovanů se starými národy.

Důležitou úlohu má antika v Kollárových úvahách o literární vzájemnosti slovanské (1836 v Hronce; rozšířeny r. 1837 v „Über die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation“). Kollár si tu učinil heslem obměněný verš Terentiův (Haut. 77) „Slavus sum, nihil Slavici a me alienum puto“ (Wechselseitigkeit § 4). Nutnost slovanské vzájemnosti dokazoval především příkladem Řeků; kdežto latina byla aristokratická a centralisovaná, je řečtina a slovanština demokratická, rozdělená v nářečí. Řekové měli čtyři nářečí (ionské, aiolské, dorské a attické) jako Slované (čeština, polština, ruština a illyrština). V každém ze čtyř nářečí psali řečtí klasikové a nářečí se ustálila pro základní druhy básnické. Mezi nářečími byly veliké rozdíly v hláskách i slovníku, a přece byli Řekové spojeni vzájemností v jazyce, umění i vědě (§ 6). Dále dokazuje Kollár, že studiem slavistiky neutrpí

staré jazyky; zůstanou neotřeseny „jako základní kámen veškeré kultury.“ Staří klasikové nám ukazují ideje v jejich mladistvé síle. Dají se doopravdy překládat jen do slovanštiny, neboť jen slovanskými jazyky lze napodobit volný pořádek slov i vět, prozaický rytmus a básnické metrum v řečtině a latině. Slovanština se shoduje s řečtinou v hláskách, tvarech, skladbě i prosodii. Řekové nám ukazují naši přítomnost a náš národní život, arci přílišné uctívání starověku by mohlo být škodlivé (§ 11). Princip antiky byl pohansky národní, kdežto moderní, romantický princip je germánsko-křesťanský. Oba se vyžily a nastoupí nový princip, princip lidskosti, nesený mladým národem Slovanů. Oni spojují antické i romantické prvky. Řekové a Římané směřovali ke skutečnosti, k přírodě a ke kráse, měli smyslovost, obraznost i vkus, byli objektivní; nové národy směřují k ideálům, k duchu, k logice, mají rozum a cit, jsou subjektivní. Staré jazyky byly libozvučné a tvarově bohaté, měly prozaický rytmus, periodologii a časomíru; nové, germánsko-románské jazyky jsou drsné, mají zkomolené kořeny, pokaženou výslovnost, ochuzené tvarosloví a ubohou přízvučnou prosodii s bědným rýmem. Antické sochařství bude sotva předstiženo, zato básnictví, přírodní věda a filosofie se stále zdokonalují (§ 13). K svému poslání, spojit antickou a moderní vzdělanost, se hodí Slované zvláště proto, že mají obojí prosodii, časoměrnou i přízvučnou (§ 14).

Kollár tu čerpá z rozmanitých podnětů. Pro srovnání řeckých a slovanských nářečí se dovolává Gradiće, dubrovnického spisovatele ze 17. století; vynášení řecké vzdělanosti je novohumanistické, sbližování slovanštiny se starými jazyky bylo běžné od obrození, chvála časomíry pochází z „Počátků“, myšlenka o dvojím principu, antickém a germánském, a o jejich vyrovnání principem slovanským vychází z idealistické filosofie německé (Fichte, Schelling, Hegel), víra v budoucnost Slovanů a v jejich lidskost se opírá o Herdera a polské mesianisty.

Milovníkem antiky se jeví Kollár též v svých „Cestopisech“. V prvním (1843), kde popisuje cestu r. 1841 do severní Italie, Tyrol a Bavor, často cituje staré spisovatele a nadšeně popisuje domnělé památky po básníku Catullovi u Gardského jezera; na poloostrově Sirmionu několikrát přednášel svým průvodcům 31. báseň Catullova „Paeninsularum, Sirmio“ a pak s nimi zpíval slovanské písně „Sil jsem proso“ a „Nitra, milá Nitra“ (Spisy, III, str. 187). Jsa milovníkem výtvarného umění pečlivě si všímá starověkých památek: v Benátkách znovu a znovu prohlíží čtyřspřeží nad vchodem chrámu sv. Marka, připisované Lysippovi (str. 96 n.) a je zaujat antickými sochami v knihovně sv. Marka, zvláště Ganymedem, jehož unáší Jupiter (str. 105). Ve Veroně je uchvácen amfiteatrem (str. 179) a je rozhořčen, že není chráněna před špatným počasím Maffeiho sbírka (str. 183). V Brescii se zájmem prohlíží nově vykopaný chrám z Vespasianovy doby s mnoha římskými sochami a nápisy (str. 195 n.). V mnichovské glyptotéce se mu nejvíce líbí jinošské torso z Niobiny skupiny a ženská bronzová postava (str. 286). Jako pravý humanista nemá záliby v gotických stavbách, na př. v milánském dómu (str. 210), ale i Canova se mu zdá „přísladký“ (str. 116). V Terstu ovšem vzpomíná na Winckelmannna a jeho hroznou smrt (str. 70). Ale ještě dražší než antické památky jsou mu „slavjanské živly“ v Italii a přilehlých zemích. Kdežto ve „Vzájemnosti“ srovnával Slované hlavně s Řeky, nyní je spojuje s praobyvateli Italie. Je přesvědčen, že tam žili za starých dob Slované čili Venetové (Vendové). Prokazuje to nesprávnými etymologiemi vlastních jmen, na př. lacus Benacus, srov. Pěnák, pěna. Črezpeniané (str. 186), Brixia srov. Břeh, Břežic (str. 192), i etymologiemi jmen obecných, na př. holub (ze slov. ljub = láska) srov. columba. pa-lumbes (str. 338); podobně περιστερός vzniklo z περιστός n. περιστήκω a ἔρος a tedy značí „arciljub“, „arcimil“ (str. 344). V druhém cestopise, nedokončeném a posmrtně vydaném, kde popisuje cestu r. 1844 do Švýcar a do Italie až po Řím, podává opis latinského nápisu na vítězném oblouku v Suse a hledá tam slovanská jména (str. 36). Ale v Římě věnuje větší pozornost starokřesťanským chrámům než jiným památkám.

Svou myšlenku, že jsou Slované blízcí příbuzní starých Italů, dokazoval Kollár podrobně v díle „Staroitalia slavjanská“ (1853). Uvedl je básní, v níž

posílá Jupiter Hebu, Marta a Minervu do Vídně, aby uvítali císaře Františka Josefa I. V předmluvě píše, že téměř celá Itálie je „slavské Herculanium a Pompeji“ a že je chce odkopat (str. VII), že je latina jedno ze staroslovanských nářečí pozměněné řeckým vlivem (str. XIII) a že jsou tedy Cicero, Vergil, Horác, Livius a j. „duch z ducha našeho“ (str. XI). V úvodu jedná povšechně o staroitalské vzdělanosti a o příbuznosti latiny a slovanštiny. Tvrdí, že staří Italové uctívali vola jako symbol slunce a na důkaz toho uvádí rozmanité etymologie – Insubres – srov. zubr (str. 6), Illyr srov. ill „vůl“ a yr=ur „tur“ (str. 8). Itálie srov. al „vůl“ (str. 19), Volumna = vůl (str. 20) –, zobrazení vola na sochách i mincích a Vergiliovu lásku k rolnictví (str. 53 n.). Blízkou příbuznost slovanštiny a latiny dokazuje etymologiemi solum – solo lucus – luh, ager – ouhor, rus – role (str. 65), opes – obih (str. 67), arabam – orávám, araveram – ora-by-jesam, arabo – ora-bu-(du) (str. 104) a pod. Ve vlastním díle probírá jednotlivé kmeny italské – obyvatelé Alp, Etrusky, Umbry, Latiny, Sabiny, Osky atd. – a dovozuje jejich slovanský původ. Dovojuje jej etymologií osobních, místních i obecných jmen, překladem všech zachovaných nápisů (mnohé sám na místě opsal, srov. Lebens-Skizze, str. 75) – a výkladem jejich soch, náboženství, pověstí atd. Tak jméno Allobroges vysvětluje jako Volo-berg-eg, t.j. volovi beroucí čili nesoucí oběť (str. 141), etruský nápis na přílbě z Radgoně (Radkersberg) v Štýrsku: Siraku turpi jarmeisva iphauna phinthsu překládá: „V přílbici (širáku) popel (trupý) Jaromysla, župana Pinču“ (srov. Pinsgau) (str. 153 n.), jméno Gaius - Valerius Catullus tlumočí slovansky: Koj Vlad Kotul (od kot str. 193), jméno Tiber spojuje s dobr a zubr (str. 219), etruské slovo apluda vykládá oplat (str. 335) a krul jako král, pol. król (str. 339). Slovo Latium odvozuje z volotje, srov. vůl (str. 527), Roma z ur = tur a um, srov. uma. t. j. bohyně (str. 536 n.), únos Sabine srovnává s dívčí válkou v Čechách a Romula a Rema s Čechem a Lechem (str. 552 n.), píseň arvalských bratří „Enos lases iuvate“ překládá „Ei nás Ljaši chovajte“ a slovo Ljaši vykládá jako Leši, Vlaši, t. j. volové, malí Šivové, obrazy slunce (str. 569 n.), rytmus oné písně srovnává s rytmem slovanské písně „Poslala nás královna“ a církevně slovanské „Gospodi pomiluj ny“ (str. 575 n.), v usnesení senátu o bacchanáliích překládá apud aidem „u-pod chaidou“ (str. 587) atd.

„Staroitalia“ je dílo velmi učené a důmyslné, založené na bohaté látce literární i nápisné (Kollár zná iguvinské nápisy, bantijský nápis, Lepsiusovo a Mommsenovo vydání nápisů jihoitalských) a těžící ze srovnávacího jazykozpytu i ze srovnávací mythologie, ale je zcela nekritické, fantastické. Kollár jde v stopách svého přešpurského profesora Dankovského; Dankovský ztotožňoval Sloany s Řeky (o něm níže), Kollár s Italy a oba byli svedeni špatnými etymologiemi. O „Staroitalii“ napsal pro vídeňskou Akademii posudek Šafařík (Koresp. I, str. 1007 n.); byl kladný, třeba zdůrazňoval Šafařík, že se kloní k badatelům, kteří pokládají Etrusky za neindoevropský národ. Ale v starším dopise Pogodinovi, r. 1839, mluvil velmi nepříznivě o Kollárových etymologiích a srovnával je s etymologiemi švédského votanika Rudbecka (17. stol.), jenž jimi dokazoval švédský původ evropské vzdělanosti (t. str. 602).

Takových etymologií jsou plny již starší práce Kollárovy obírající se počátky Slovanů. Tak v „Rozpravách o jmenách, počátcích i starožitnostech národu slavského a jeho kmenů“ (1830) spojoval jméno Slav s jmény Leon (prý z Kleon), Leontina, Leodamos, Akusilaos, Kalais, Kalikrates, Kallimachos („Vojslav“), Clotar, Lotar, Agathokles („Dobroslov“), Hippolytos („Konislav“), Hellas („Slav“), (str. 61 n.). V jiném podobném spise „Sláva Bohyně“ (1839) srovnával domnělou bohyni Slávu s ř. „Όσσα, Φήμη, Κλειώ“, lat. Honos, Gloria a dovolával se i římských nápisů i mincí. V etymologiích zůstal Kollár po celý život žákem Dankovského, ač znal Boppovu „Vergleichende Grammatik“ (1833 n.) (Cestopis, I. str. 343).